

การถอดรหัสโครงสร้างอัตลักษณ์: การวิเคราะห์ชุมชนมอญผ่านปรัชญาภาษาศาสตร์ของโซซูร์
Deconstructing the Structure of Identity: An Analysis of the Mon Community
Through Saussure's Linguistic Philosophy

พระครูวิจิตรธรรมโกศล

Phrakhru Wichitthammakoson

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

ชิสา กันยาวิริยะ

Chisa Kanyawiriya

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: Kusalajitto.student@mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 5 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เอกสารเรื่อง 'ปรัชญาแห่งการดำรงอยู่ของชุมชนชาวมอญในสังคมพหุวัฒนธรรม' ผ่านกรอบทฤษฎีโครงสร้างนิยมของแฟร์ดีนันท์ เดอ โซซูร์ โดยมุ่งถอดรหัสระบบโครงสร้างเชิงวัฒนธรรม (langue) ที่กำกับการแสดงออกทางอัตลักษณ์ของชาวมอญ (parole) การวิเคราะห์จะให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องสัญญาณ (sign), คุณค่า (value) ที่เกิดจากความแตกต่าง, และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างความหมายผ่านคู่ตรงข้าม (binary oppositions) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์มอญไม่ได้มีสถานะเป็นแก่นแท้ที่ตายตัว แต่เป็นระบบแห่งความสัมพันธ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากคู่ตรงข้ามหลัก 4 คู่ ได้แก่ พุทธ/ผี, มอญ/ไทย, ดั้งเดิม/สมัยใหม่, และคนใน/คนนอก ซึ่งคู่ตรงข้ามเหล่านี้ไม่เพียงแต่กำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคม แต่ยังเป็นกลไกที่ช่วยให้ชุมชนสามารถธำรงรักษาและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเองท่ามกลางบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีพลวัต

คำสำคัญ: อัตลักษณ์มอญ, โครงสร้างนิยม, คู่ตรงข้าม

Abstract

This academic article aims to analyze the document 'Philosophy of the Mon Community's Existence in a Multicultural Society' through the theoretical framework of Ferdinand de Saussure's structuralism. The primary objective is to deconstruct the cultural system (langue) that governs the expression of Mon identity (parole). The analysis focuses on the concepts of the sign, value derived from difference, and particularly, the construction of meaning through binary oppositions. The findings reveal that Mon identity is not a fixed essence but a relational system constructed from four primary binary oppositions: Buddhism/Spirit, Mon/Thai, Traditional/Modern, and Insider/Outsider. These oppositions not only define social rules but also function as a dynamic mechanism enabling the community to preserve and adapt its identity within a multicultural context.

Keywords: Mon Identity, Structuralism, Binary Oppositions

1. บทนำ

บทความเรื่องนี้มีได้เป็นเพียงการบันทึกวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวมอญในประเทศไทยเท่านั้น หากยังเป็นการนำเสนอ “ปรัชญาแห่งการดำรงอยู่” ที่สะท้อนระบบความคิดและความหมายร่วมของชุมชนมอญในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ได้ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม บทความนี้จะมุ่งศึกษาว่าโครงสร้างความคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการบรรยายวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชาวมอญในเอกสารดังกล่าวคืออะไร และโครงสร้างเหล่านั้นทำงานอย่างไรในการประกอบสร้างปรัชญาแห่งการดำรงอยู่ของชุมชน นอกจากนี้ ยังมองว่าเอกสารดังกล่าวเป็นปฏิบัติการทางภาษาที่มีได้เพียงสะท้อนความจริงทางสังคม แต่ยังมีบทบาทในการสร้าง สถาปนา และธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญให้ดำรงอยู่ต่อไป

ในการวิเคราะห์ ผู้เขียนอาศัยกรอบแนวคิดโครงสร้างนิยม (Structuralism) ของแฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) ซึ่งมุ่งศึกษาความหมายที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในระบบ มากกว่าความหมายที่อยู่ในตัวองค์ประกอบนั้นเอง แนวคิดสำคัญที่นำมาใช้ ได้แก่ แนวคิดเรื่องสัญลักษณ์ (Sign) ที่ประกอบด้วยรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ แนวคิดเรื่องระบบภาษา (Langue) และการใช้ภาษา (Parole) ตลอดจนแนวคิดเรื่องคุณค่าที่เกิดจากความแตกต่าง (Value and Difference) และการจัดระบบความคิดผ่านคู่ตรงข้าม (Binary Oppositions) ซึ่งช่วยให้สามารถวิเคราะห์โครงสร้างทางวัฒนธรรมที่กำกับความคิดและการดำรงอยู่ของชุมชนมอญได้อย่างเป็นระบบ

บทความนี้เสนอว่า “ปรัชญาแห่งการดำรงอยู่” ของชาวมอญมิใช่คุณสมบัติที่มีอยู่โดยธรรมชาติ หากเป็นผลผลิตของโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นผ่านเครือข่ายของสัญลักษณ์และคู่ตรงข้ามต่าง ๆ ภายในสังคม ตัวอย่างสำคัญคือคำเรียก “มอญ” “ไทยรามัญ” และ “ตะเลง” ซึ่งล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนสถานะอัตลักษณ์ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชุมชนมอญกับสังคมภายนอก โดยเฉพาะคำว่า “ไทยรามัญ”

ที่แสดงถึงการผสมผสานระหว่างความเป็นสมาชิกของชาติไทยกับการรักษารากเหง้าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวมอญ อันเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงอัตลักษณ์ของตนได้อย่างมีพลวัตภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมร่วมสมัย

2. ภาษาแห่งอัตลักษณ์

การทำความเข้าใจอัตลักษณ์ของชุมชนมอญสามารถเริ่มต้นได้จากการวิเคราะห์ "ภาษา" ที่ชุมชนใช้เรียกขานตนเองและที่สังคมภายนอกใช้เรียกขานพวกเขา คำเรียกเหล่านี้ไม่ใช่เป็นเพียงป้ายชื่อที่ว่างเปล่า แต่เป็น "สัญญาณ" ที่บรรจุมโนทัศน์และความหมายเชิงวัฒนธรรมที่ซับซ้อน

2.1 การถอดรหัสสัญญาณแห่งชื่อ

เมื่อประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องสัญญาณของโซซูร์กับคำเรียกต่างๆ ที่ปรากฏในเอกสาร (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุศลจิตโต, ม.ป.ป.) จะสามารถถอดรหัสได้ดังนี้:

- สัญญาณ "มอญ": - รูปสัญญาณ (Signifier): คำว่า "มอญ"
- ความหมายสัญญาณ (Signified): เอกสารระบุว่ามีความหมายดั้งเดิมที่เชื่อมโยงกับ "ความเป็นที่หนึ่ง" หรือ "ผู้นับถือพระราม" (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุศลจิตโต, ม.ป.ป.) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมโนทัศน์นี้ได้เปลี่ยนไปสู่การเป็นชื่อเรียกที่ไม่เป็นทางการ ใช้สื่อสารกันเองภายในกลุ่ม ซึ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์ที่ผ่อนคลายและเป็นกันเอง

- สัญญาณ "ไทยรามัญ"
- รูปสัญญาณ (Signifier): คำว่า "รามัญ" หรือ "ไทยรามัญ"
- ความหมายสัญญาณ (Signified): มโนทัศน์ที่ใช้ในบริบทที่เป็นทางการ เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของ "รามัญประเทศ" ซึ่งเป็นอาณาจักรดั้งเดิม (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุศลจิตโต, ม.ป.ป.) การเติมคำว่า "ไทย" เข้าไปข้างหน้าเป็น "ไทยรามัญ" ได้สร้างความหมายสัญญาณใหม่ที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น มันคือมโนทัศน์ของอัตลักษณ์แบบลูกผสม (hybrid identity) ที่บ่งบอกถึงการยอมรับสถานะความเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย แต่ในขณะเดียวกันก็ยืนยันที่จะดำรงรักษาเกียรติภูมิและรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของตนเองไว้

- สัญญาณ "ตะเลง"
- รูปสัญญาณ (Signifier): คำว่า "ตะเลง"
- ความหมายสัญญาณ (Signified): มโนทัศน์ที่มีความหมายเชิงลบอย่างชัดเจน โดยเอกสารระบุว่าหมายถึง "พ่อแม่ฉิบหาย" หรือ "เชื้อชาติอยู่ใต้ฝ่าเท้า" (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุศลจิตโต, ม.ป.ป.) นี่คือนิทัศน์ของการถูกกดขี่ การดูหมิ่น และการถูกนิยามจากอำนาจภายนอก

2.2 คุณค่าที่เกิดจากความแตกต่าง

ตามแนวคิดของโซซูร์ "คุณค่า" (value) ของสัญญาณ "ไทยรามัญ" ไม่ได้เกิดขึ้นจากความหมายภายในตัวมันเอง แต่เกิดจากตำแหน่งแห่งที่ของมันในระบบความสัมพันธ์กับสัญญาณอื่นๆ (Saussure, 1983) คุณค่าของ "ไทยรามัญ" ถูกสถาปนาขึ้นจากการที่มัน ไม่ใช่ "มอญ" (ซึ่งถูกจัดวางให้เป็นคำที่ไม่เป็นทางการ) และที่

สำคัญคือการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงต่อการเป็น "ตะเลง" (ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายของการถูกเหยียดหยาม) การเปลี่ยนผ่านในการเลือกใช้รูปสัทญะจาก "มอญ" ไปสู่ "ไทยรามัญ" ในพื้นที่สาธารณะหรือในบริบทที่เป็นทางการนั้น จึงไม่ใช่เป็นเพียงการเปลี่ยนชื่อเรียก แต่สะท้อนถึงการปรับเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่เชิงกลยุทธ์ครั้งสำคัญภายในระบบสัทญะของประเทศไทย มันคือปฏิบัติการทางภาษาศาสตร์เพื่อเจรจาต่อรองอำนาจและความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในวงกว้าง รูปสัทญะ "ไทยรามัญ" เป็นการประกอบสร้างทางสัทญะที่แยกย่อย โดยการผนวกรวมรูปสัทญะที่มีอำนาจในสังคม ("ไทย") เข้ากับรูปสัทญะที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์อันทรงเกียรติของตน ("รามัญ") เพื่อสร้างสถานะใหม่ที่ลดทอน "ความเป็นอื่น" และปฏิเสธสถานะ "ผู้ถูกกดขี่" ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ระบบโครงสร้าง (Langue) ของสังคมมอญ

หากมองลึกลงไปกว่าปรากฏการณ์ที่สังเกตได้ (เช่น ประเพณี, วิถีชีวิต) จะพบว่าสังคมมอญดำเนินไปภายใต้ระบบกฎเกณฑ์เชิงโครงสร้าง (langue) ที่มองไม่เห็นแต่ทรงพลัง ซึ่งทำหน้าที่กำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ระบบความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษคือตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของ "ไวยากรณ์ทางสังคม" นี้

3.1 ระบบเครือญาติและความเชื่อเรื่องผี

ระบบการนับถือผีบรรพบุรุษที่อธิบายไว้ในเอกสาร (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.) ไม่ใช่เป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคล แต่คือระบบกฎเกณฑ์ (langue) ที่ควบคุมโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างเป็นระบบ (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.) ไวยากรณ์หลักของระบบนี้ประกอบด้วย:

กฎการสืบทอด (Rule of Succession): หลักการพื้นฐานที่ว่า "คนมอญทุกคนจะมีผีบรรพชนติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด" และหน้าที่ในการดูแลสัญลักษณ์ของผีบรรพบุรุษจะตกเป็นของลูกชายคนโต (หรือคนเล็กในบางชุมชน) เป็นกฎที่กำหนดสายการสืบทอดอำนาจเชิงสัญลักษณ์และความรับผิดชอบภายในตระกูล (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.)

กฎการสมรส (Rule of Marriage): ข้อบังคับที่ "ห้ามคนในตระกูลเดียวกันแต่งงานกันโดยเด็ดขาด" คือกฎการแต่งงานนอกกลุ่ม (exogamy) ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งขีดเส้นแบ่งโดย "สายผี" ไม่ใช่เพียงสายเลือด ทำให้ระบบเครือญาติมีความซับซ้อนและเป็นเอกลักษณ์ (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.)

กฎการเปลี่ยนสถานะ (Rule of Status Change): การที่ "ลูกสาวที่แต่งงานแล้วจะนับถือผีตามสามี" ถือเป็นกฎที่กำหนดการย้ายตระกูลและการเปลี่ยนสถานะทางสังคมของฝ่ายหญิงอย่างชัดเจน (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.)

กฎความรับผิดชอบร่วมกัน (Rule of Collective Responsibility): ในกรณีที่มีการ "ผิดผี" สมาชิก "ทุกคนในตระกูลจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน" ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใดก็ตาม กฎข้อนี้ทำหน้าที่สร้างความเป็นปึกแผ่นและเป็นกลไกควบคุมทางสังคมที่ทรงพลัง (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.)

3.2 "หม้อผี": สัญลักษณ์กลางของระบบ

ในใจกลางของระบบไวยากรณ์ทางสังคมนี้มี "หม้อผี" ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์กลาง (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุศลจิตโต, ม.ป.ป.) หากวิเคราะห์ตามแนวทางของโซซูร์:

- รูปสัญลักษณ์ (Signifier): หม้อดินเผา ซึ่งเป็นวัตถุทางกายภาพ
- ความหมายสัญลักษณ์ (Signified): มโนทัศน์ที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรม ซึ่งรวมถึง บรรพบุรุษ, สายตระกูล, ความต่อเนื่องของวงศ์วาน, กฎเกณฑ์ข้อห้าม, อำนาจเหนือธรรมชาติ, และความรับผิดชอบร่วมกันของคนในตระกูล

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์ (หม้อ) และความหมายสัญลักษณ์ (สายตระกูล) นั้นเป็นไปโดยพลการ (arbitrary) แต่ถูกทำให้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และมั่นคงผ่านระบบความเชื่อ (langue) ที่สืบทอดกันมา ดังนั้น การดูแล "หม้อผี" จึงไม่ใช่เพียงการดูแลวัตถุชิ้นหนึ่ง แต่คือการธำรงรักษาระบบโครงสร้างทางสังคมทั้งหมดที่สัญลักษณ์นี้เป็นตัวแทน

อย่างไรก็ตาม ระบบ langue นี้ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว ปรากฏการณ์ "การแยกผี" ที่กล่าวถึงในเอกสาร (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุศลจิตโต, ม.ป.ป.) คือตัวอย่างที่ชัดเจนของ parole (การกระทำของปัจเจก) ที่ส่งผลย้อนกลับไปทำลายและปรับเปลี่ยน langue (ระบบกฎเกณฑ์) ดั้งเดิม กฎความรับผิดชอบร่วมกันซึ่งเคยทำงานได้ดีในสังคมเกษตรกรรมที่ผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกัน เกิดความขัดแย้งกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ (parole) ที่ผู้คนต้องอพยพย้ายถิ่นไปทำงานในที่ห่างไกล ชุมชนจึงได้สร้าง "กฎใหม่" หรือพิธีกรรม "การแยกผี" ขึ้นมาเพื่อแก้ไขความขัดแย้งนี้ นี่ไม่ใช่การล่มสลายของระบบ แต่คือวิวัฒนาการที่แสดงให้เห็นถึงพลวัตของโครงสร้าง ซึ่งผลลัพธ์ที่ตามมาคือความสัมพันธ์ในตระกูลที่ลดน้อยถอยลงตามที่เอกสารได้ตั้งข้อสังเกตไว้ (องค์ บรรจุน, 2559)

4. การสร้างความหมายผ่านความแตกต่าง

หัวใจของปรัชญาโครงสร้างนิยมคือแนวคิดที่ว่าความหมายถูกสร้างขึ้นผ่านระบบของความแตกต่าง (Saussure, 1983) อัตลักษณ์และปรัชญาการดำรงอยู่ของชาวมอญในเอกสารนี้ถูกประกอบสร้างขึ้นจากคู่ตรงข้ามพื้นฐาน 4 คู่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการจัดระเบียบโลกทัศน์และโครงสร้างทางสังคม

4.1 พุทธ / ผี (Buddhism / Spirit)

เอกสารได้นำเสนอระบบความเชื่อของชาวมอญผ่านคู่ตรงข้ามระหว่าง ศาสนาพุทธ (ซึ่งมีลักษณะเป็นทางการ, เป็นสากล, มีระบบคำสอนชัดเจน, และเชื่อมโยงกับรัฐและสังคมในวงกว้าง) และ การนับถือผี (ซึ่งมีลักษณะเป็นเรื่องของท้องถิ่น, ตระกูล, บรรพบุรุษ, และกฎเกณฑ์ที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร) (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุศลจิตโต, ม.ป.ป.) อัตลักษณ์ทางความเชื่อของชาวมอญไม่ได้อยู่ที่การเลือกข้างใดข้างหนึ่ง แต่คือการดำรงอยู่ ณ จุดตัด ของขั้วตรงข้ามทั้งสองนี้ "ปรัชญาแห่งการดำรงอยู่" ในมิตินี้ คือการสังเคราะห์ (synthesis) หรือการไกล่เกลี่ย (mediation) คู่ตรงข้ามนี้ให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักมานุษยวิทยาโครงสร้างนิยมอย่าง โคลด เลวี-สเตรสส์ (Claude Lévi-Strauss) ที่มองว่าหน้าที่

สำคัญของวัฒนธรรมคือการสร้างกลไกเพื่อไกล่เกลี่ยคู่ตรงข้ามพื้นฐานที่ไม่อาจแก้ไขให้หมดไปได้ในความเป็นจริง (Lévi-Strauss, 1963)

4.2 มอญ / ไทย (Mon / Thai)

"ความเป็นมอญ" ที่ปรากฏในเอกสาร ถูกนิยามผ่านความแตกต่างจาก "ความเป็นไทย" อย่างสม่ำเสมอ (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.) ไม่ว่าจะเป็นมิติของภาษา (ภาษามอญ vs ภาษาไทย), อาชีพที่เป็นเอกลักษณ์ (การทำอิฐมอญ/เครื่องปั้นดินเผา vs อาชีพทั่วไปของคนไทย), หรือประเพณี (สงกรานต์มอญ vs สงกรานต์ไทย) "ความเป็นมอญ" ในที่นี้จึงไม่มีคุณสมบัติเชิงบวกที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง แต่มี "คุณค่า" (value) ในฐานะสิ่งที่ *แตกต่าง* จากความเป็นไทย การธำรงรักษาอัตลักษณ์จึงเป็นกระบวนการของการขีดเส้นแบ่งและผลิตซ้ำความแตกต่างนี้ให้ดำรงอยู่ต่อไป

4.3 ดั้งเดิม / สมัยใหม่ (Tradition / Modernity)

เอกสารได้วางโครงเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบนคู่ตรงข้ามระหว่างวิถีชีวิต *ดั้งเดิม* (เกษตรกรรม, ครอบครัวขยาย, การคมนาคมทางน้ำ, เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง) และวิถีชีวิต *สมัยใหม่* (อุตสาหกรรม, ครอบครัวเดี่ยว, การคมนาคมทางบก, เศรษฐกิจแบบตลาด) (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.) การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนอาชีพ แต่เป็นการสั่นคลอนโครงสร้างทั้งหมด เช่น การเข้ามาของถนนและรถยนต์ได้ "ลดความสำคัญ" ของวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำ (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.) ซึ่งในทางโครงสร้างนิยม นี่คือการเปลี่ยน "คุณค่า" ของสัญญาณต่างๆ ในระบบวัฒนธรรม "เรือ" ซึ่งเคยเป็นสัญญาณของความมั่งคั่งและการค้าขาย ถูกลดทอนคุณค่าลง ในขณะที่ "รถยนต์" กลายเป็นสัญญาณใหม่ของความก้าวหน้า

4.4 คนใน / คนนอก (Insider / Outsider)

ระบบการนับถือผีทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการสร้างคู่ตรงข้ามระหว่าง "คนใน" (ผู้ที่นับถือผีตระกูลเดียวกัน, อยู่ในเครือข่ายเครือญาติ) และ "คนนอก" (คนละผี, คนต่างตระกูล, หรือคนต่างชาติพันธุ์) (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.) เส้นแบ่งนี้เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคมที่สำคัญที่สุด นั่นคือ "กฎการแต่งงาน" การแต่งงานกับ "คนนอก" (ทั้งนอกตระกูลผีและนอกชาติพันธุ์) ซึ่งเอกสารระบุว่าเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุสลจิตโต, ม.ป.ป.) ถือเป็น parole ที่ท้าทายและปรับเปลี่ยนโครงสร้าง langue ของระบบเครือญาติอยู่ตลอดเวลา ทำให้เส้นแบ่งระหว่างคนใน/คนนอกมีความยืดหยุ่นและต้องถูกเจรจาต่อรองใหม่อยู่เสมอ

คู่ตรงข้ามทั้งสี่นี้ไม่ได้ทำงานอย่างเป็นอิสระต่อกัน แต่เชื่อมโยงกันเป็นระบบโครงสร้างที่ซับซ้อน โดยเฉพาะคู่ตรงข้าม *ดั้งเดิม/สมัยใหม่* ที่ทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนหลัก (engine of change) ที่ส่งแรงกดดันไปยังคู่ตรงข้ามอื่นๆ ทั้งหมด กระแสความทันสมัยทางเศรษฐกิจและสังคม (สมัยใหม่ > ดั้งเดิม) นำไปสู่การอพยพย้ายถิ่น ซึ่งทำให้การปฏิบัติตามกฎของ "ผี" ทำได้ยากขึ้น (ส่งผลต่อคู่ พุทธ/ผี) และนำไปสู่การ "แยกผี" และการแต่งงานข้ามกลุ่มที่มากขึ้น (ส่งผลต่อคู่ คนใน/คนนอก) ขณะเดียวกัน การใช้ชีวิตในสังคมสมัยใหม่ก็เพิ่มการปฏิสัมพันธ์กับสังคมไทยกระแสหลัก ทำให้เกิดการเจรจาต่อรองอัตลักษณ์ "มอญ" กับ "ไทย" เข้มข้นขึ้น

(ส่งผลต่อคู่ มอญ/ไทย) การทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลกระทบระหว่างคู่ตรงข้ามเหล่านี้เผยให้เห็นพลวัตของระบบวัฒนธรรมมอญที่ไม่ได้เป็นเพียงโครงสร้างที่หยุดนิ่ง แต่เป็นระบบที่ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

คู่ตรงข้าม (Binary Opposition)	ขอบเขต (Domain)	รูปสัญลักษณ์ตัวแทน (Representative Signifiers)	หน้าที่ในโครงสร้าง (Structural Function)
พุทธ / ผี	ระบบความ เชื่อ/จิต วิญญาณ	พุทธ: วัด, พระสงฆ์, การ ทำบุญ ผี: หม้อผี, พิธีรำผี, เสาเอก	สร้างระบบความเชื่อแบบทวิลักษณ์ ที่ใกล้เคียงระหว่างความเป็นสากล (พุทธ) กับความเป็นท้องถิ่น (ผี), กำหนดจารีตปฏิบัติใน ชีวิตประจำวัน
มอญ / ไทย	อัตลักษณ์ชาติ พันธุ์	มอญ: ภาษามอญ, อิฐมอญ, ประเพณีเฉพาะ ไทย: ภาษาไทย, วัฒนธรรมกระแส หลัก	นิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มผ่านการ สร้างความแตกต่างจากกลุ่ม วัฒนธรรมหลัก, เป็นกลไกในการ ธำรงรักษาความเป็นพิเศษของตน
ดั้งเดิม / สมัยใหม่	วิถีชีวิต/ เศรษฐกิจ	ดั้งเดิม: เรือ, การทำนา, ครอบครัวขยาย สมัยใหม่: รถยนต์, โรงงาน, ครอบครัว เดี่ยว	วางโครงเรื่องของการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม, อธิบายความตึงเครียด และการปรับตัวของชุมชนต่อ สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป
คนใน / คนนอก	โครงสร้าง สังคม/เครือ ญาติ	คนใน: การนับถือผีเดียวกัน, เครือญาติ คนนอก: การนับถือ คนละผี, คนต่างกลุ่ม	ขีดเส้นแบ่งทางสังคม, กำหนด กฎเกณฑ์การแต่งงานและ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม, สร้าง ความเป็นปึกแผ่นภายใน

ตารางที่ 1: การวิเคราะห์คู่ตรงข้ามเชิงโครงสร้างในอัตลักษณ์ชุมชนมอญ

5. บทสรุป

การวิเคราะห์เอกสาร 'ปรัชญาแห่งการดำรงอยู่ของชุมชนชาวมอญในสังคมพหุวัฒนธรรม' ผ่านแว่นตาของทฤษฎีโครงสร้างนิยมของโซซูร์ ได้เผยให้เห็นว่าอัตลักษณ์และปรัชญาการดำรงอยู่ของชาวมอญนั้นไม่ใช่แก่นแท้ที่ตายตัว หากแต่เป็น "ระบบแห่งความสัมพันธ์" (a system of relations) ที่มีพลวัตและความสลับซับซ้อน อัตลักษณ์มอญไม่ได้ถูกกำหนดจากคุณสมบัติเชิงบวกที่อยู่ภายในตัวตนของชาวมอญเอง แต่ถูก

กำหนดโดยตำแหน่งแห่งที่ของมันภายในเครือข่ายของความแตกต่าง ซึ่งประกอบสร้างขึ้นจากคู่ตรงข้ามพื้นฐาน ได้แก่ พุทธ/ผี, มอญ/ไทย, ดั้งเดิม/สมัยใหม่, และคนใน/คนนอก

ระบบโครงสร้างเชิงวัฒนธรรม (langue) นี้ทำหน้าที่เป็นไวยากรณ์ที่กำกับการแสดงออกทางอัตลักษณ์ (parole) ในทุกมิติ ตั้งแต่การเลือกใช้ชื่อเรียกตนเอง ไปจนถึงกฎเกณฑ์การแต่งงานและความเชื่อทางจิตวิญญาณ ความสามารถในการ "ดำรงอยู่" ของชุมชนมอญในสังคมพหุวัฒนธรรมจึงไม่ได้มาจากการยึดมั่นในสิ่งเดิมที่ไม่เปลี่ยนแปลง แต่มาจากความแข็งแกร่งของระบบโครงสร้างนี้เอง ที่สามารถปรับตัว สร้างกฎเกณฑ์ใหม่ และผลิตความหมายใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น "ปรัชญาแห่งการดำรงอยู่" ของชาวมอญจึงอาจสรุปได้ว่า คือปรัชญาแห่งการรักษาสมดุลภายในระบบแห่งความแตกต่างนั่นเอง

บรรณานุกรม

- จริยาพร รัชมีแพทย์. (2544). การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีพของชาวมอญ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางกระดี่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหิดล].
- จวน เครือวิชฌยาจารย์. (2537). วิถีชีวิตชาวมอญ. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. (2509). สมเด็จพระนางเจ้าเรือล่ม. แพร่พิทยา.
- ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ. (2556). พลวัตของชุมชนมอญสามโคก จังหวัดปทุมธานี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- พระครูวิจิตรธรรมโกศล กุศลจิตโต. (ม.ป.ป.). ปรัชญาแห่งการดำรงอยู่ของชุมชนชาวมอญในสังคมพหุวัฒนธรรม [เอกสารต้นฉบับไม่ได้ตีพิมพ์].
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2558). อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญในประเทศไทย. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รามัญคดี. (2017, เมษายน 15). ขนมน้ำจิ้มชาวมอญ อาหารมอญที่เป็นที่นิยมรับประทานทั่วไปในประเทศไทย [โพสต์]. Facebook. <https://www.facebook.com/Ramanpedia/>.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2505). สารานุกรมไทย (เล่ม 5). องค์การการค้าของกรุงสุโขทัย.
- สุจิตต์ลักษณ์ ดิณดุ. (2542). บทบาทของชาวมอญในการรับราชการสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2541). ชาวมอญในประเทศไทย: การศึกษาทางประวัติศาสตร์และสังคม. วารสารประวัติศาสตร์, 23(2), 80-220.
- สุภาวดี มิตรสมหวัง. (2544). ระบบเครือญาติและการนับถือผีของชาวมอญ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].
- องค์ บรรจุน. (2549). ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญ. สำนักพิมพ์มติชน.

องค์ บรรจุน. (2014, 28 ตุลาคม). **พลวัตการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญ**. มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
<https://lek-prapai.org/home/view.php?id=589>.

องค์ บรรจุน. (2559). **เครือญาติและระบบผีมอญ**. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

Lévi-Strauss, C. (1963). **Structural anthropology** (C. Jacobson & B. G. Schoepf, Trans.). Basic Books. (Original work published 1958).

Saussure, F. de. (1983). **Course in general linguistics** (R. Harris, Trans.). Duckworth. (Original work published 1916).

Thailand Science Research and Innovation. (2015). **The dynamics of Mon communities in modern Thailand**. <https://www.tsri.or.th/en/research/mon-communities-thailand>.